

TOVERBERG 18

JAARGANG 5 / 3 HERFST 2010

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

"Ieder mens die genoeg scheidt in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

BTW BE 0893.747.805

Rek. 001-4851739-69

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Mađou

Werkten ook mee: Els Durnez, Staf de Wilde, Els Vermeir, , Chris-Rachel Spatz, Hildegarde Lievens, Jacqueline Dobbenie

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Mađou

Foto's: Bart Mađou, Georgette Crombez

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde. Een abonnement nemen kan door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

Afzonderlijke nummers: 5 €

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Dichter bij ons: Dolf Naessens	4
Schilderijen Dolf Naessens	17
Ontmoeting in brieven	20
Verwilderd	22
Het zatte hart: Karel Van de Woestijne	24
De eerste zin. Welke eerste zin?	30
Elsenspels	31
Gedicht	33
Beleefd	34
Te beleven	36
Favoriete boek: Jacqueline Dobbenie	38
Leesgroep	40

ISSN 2030-1340

Woord vooraf

Life isn't long enough for love and art.
William Sommerset Maugham (1874-1965)

Beste Lezer,

In dit seizoen van volheid, rijpheid en overvloed, hoopt ook dit herfstnummer van Toverberg u een hoorn des overvloeds te bieden. Dat kunst, in al zijn mogelijke vormen, ook dit keer opnieuw het centrale thema vormt, zal u niet verwonderen.

In de rubriek, Dichter bij ons, is Adolf Naessens het levende voorbeeld van het feit dat kunst pure noodzaak is, ook in het leven van alledag.

Ook Chris Rachel Spatz, dit keer gebiologeerd door handschriften, toont in haar tekst aan dat niet alleen handschriften van literaire grootheden, maar ook de kribbels en krabbels van politici en zelfs van wetenschappers weten te ontroeren. In haar geliefde Parijs spendeerde ze uren tussen de manen en typoscripten der groten in het Musée des lettres et manuscrits.

In de rubriek Verwilderd schrikt Staf de Wilde er dit keer niet voor terug zelfs Eddy Wally met het aureool van kunst te bedenken, hoewel, als u zijn tekst met de nodige aandacht leest, u zult merken dat kunst in "nuances" bestaat. Leest u zijn tweede tekst over Het zatte Hart van Karel van de Woestijne om u daarvan te overtuigen. Met dit stukje filologenwerk bevestigt de auteur zijn liefde voor de woordkunst van deze vrome sensualist.

Bart Madou maakt er op zijn beurt een labyrintisch kunstwerk van om uit te vissen wat "een eerste zin" nu eigenlijk is. De rubriek "Mijmeringen bij een eerste zin" is voor hem te klein om tot een sluitende definitie voor dit "filosofische" probleem te komen.

Els Vermeir komt in Elsenspingsels tot de conclusie dat De universele verklaring van de Rechten van de Mens als kunstwerk eigenlijk toch nog kan overtroffen worden. Als u het daarover niet met haar eens bent, dan laat u zich door haar tekst misschien toch overtuigen.

Hildegarde Lievens heeft maar 1 titel en 10 kleine versregeltjes nodig om echte kunst te creëren. Het gewicht van de avond is inderdaad "herfstachtig" geworden. Voelen wij dat ook niet tot in onze gewrichten, beste lezer?

Verder leest u in de rubriek "Beleefd" wat voor moois ons deel werd tijdens de zomer en in "Te Beleven" wat voor moois nu ons deel wordt. Hier zijn we er vooral trots op niet minder dan drie literaire salons te kunnen wijden aan leven en werk van de grote Praagse auteur Franz Kafka. Grote Kunst! Hopelijk wordt dit ook voor ons een waar kunststuk. Bovendien mag een lezing over "Borderline" door prof. dr. Dirk de Wachter niet onvermeld blijven.

Jacqueline Dobbenie blijkt de kunst evenzeer genegen; zij koos Gloed van Nobelprijswinnaar Sándor Márai als haar favoriete boek. En Els Durnez timmert verder, kunstig, aan de weg met haar leesgroep.

U merkt het, het wordt een overvolle, kunstvolle herfst en u hoeft enkel en alleen maar al dat lekkers tot u te nemen. Wel become het u.

Roland Ranson

Dichter bij ons: Dolf Naessens

Dolf Naessens en de absolute noodzaak van kunst.

De trouwe bezoekers van pARTcours zullen zich beslist de rustgevende aquarellen en dito stillevens van Dolf Naessens herinneren. Die lijken een afspiegeling te zijn van de minzame verschijning van deze kunstenaar, maar eens in zijn schuurtje, zijn atelier, ontdekken wij nog een andere Naessens: Dolf de zoekende.

*Wat een atelier!
Wat een heerlijk
interieur, het kun-
stenaarschap druipt
er van de muren.
Hier gebeurt het
allemaal?*

Mijn atelier, het atelier. Het is een droom die ik al een hele tijd koesterde. Ik benijdde de mensen die daarover konden beschikken.

Sinds kort is die droom dus werkelijkheid geworden. Het is nog niet zo lang geleden dat het project af is (maart – april dit jaar), of dan toch in voldoende mate. Bij mij hebben plannen meestal een lange rijpingsperiode nodig. Ik moet er een tijd op kunnen broeden. Anderzijds dwongen de omstandigheden me toch wel wat omdat ik in oktober van vorig jaar overgestapt ben van aquarel op olieverf. Vroeger was dat hier een garage en een plaats waar ik allerhande werkzaamheden uitvoerde met nogal wat machines voor houtbewerking, met andere woorden een kot. Tegen mijn echtgenote zeg ik nog altijd: 'k sien in m'n kot.'

De kleinkinderen noemen het dan ook vake's kotelier. Het is mijn afgeschermd wereldje geworden, zonder franjes, volledig in het groen, weer en wind rondom. Enkele goede boeken, geen TV, goede muziek, maar soms ook die deugddoende stilte.

Behalve schildergerief en wat meubilair zien wij hier ook andere parafernalia: boeken, een muziekinstallatie, cd's, een flesje Westmalle... Er wordt hier meer gedaan dan alleen maar geschilderd?

Hier wordt geschilderd en getekend maar het is meer dan dat. Tot op zekere hoogte wordt er geleefd. Er wordt geoefend, gelezen, geluisterd, nagedacht, gedroomd, gepland, gekeken, gezocht, soms gevonden, voorbereid, mislukt, gevloekt en... soms naar de avond toe een Westmalleke gedronken.

Ik vertoef hier heel veel. Als er geen andere concrete dingen te doen of te beleven zijn dan ben ik hier.

Het werkt ook stimulerend om je als het ware onder te dompelen in die materialen: je werkjes, je borstels, de verf, diverse spullen...

Je werkt dan nog niet zo lang in dit atelier?

Neen, want het was, zoals ik al zei, tot voor kort mijn garage. Het gebouwtje heeft de vorm en het uitzicht van een schuurtje. Het is een houten geraamte op een gemetselde ondermuur en langs buiten beslagen met planken uit de boom gezaagd en behandeld met een natuurproduct op basis van beukenhoutteer. De muren en het dak heb ik nu geïsoleerd met isolatiemateriaal van zo'n 16 cm dik. Ik heb er drie nieuwe vensters laten plaatsen en een velux in het dak, om voldoende noorderlicht binnen te krijgen.

Bij helder weer is er 's morgens en 's voormiddags een prachtig helder licht binnen. Morgennoorderlicht zou het beste schilderlicht zijn.

Het werk is nog niet helemaal af, een klein gedeelte moet nog verbeterd worden, maar ik heb het afgelopen zomer tijdens de warme periode toch koel kunnen houden. Ik voorzie dus dat ik het deze winter met een minimum aan verwarming warm zal kunnen houden. Terzijde, zoals je misschien merkt zijn de vensters vervaardigd uit inlands kastanjehout door een schrijnwerker die bijna uitsluitend met die houtsoort werkt.

De omgeving rond het huis en het atelier vergast de bezoeker op weidse vergezichten, weilanden, akkers en bossen. Hoelang woon je hier nu al?

Ik heb het boerderijtje of het 'postje' zoals dat in de volksmond heette, gekocht in 1973, dus intussen al 37 jaar geleden. Lieve hemel! De tijd staat niet stil! Het bestond uit twee percelen met de huisnummers, 23 en 25. Het perceel 23 had een klein wit, naar alle waarschijnlijkheid zeer oud woonhuisje, op de 25 stond een

gebouw met stallingen, een schuur en een klein woongedeelte, dat alles onder één dak, en een apart varkenshok. Het gebouw met de schuur hebben we afgebroken en er een woonhuis van gemaakt, van de varkensstal hebben we de garage gemaakt. Ik heb daar gewoond tot in 1984. Toen ben ik gescheiden van mijn eerste vrouw. In oktober 1988 ben ik er met mijn tweede en huidige vrouw teruggekeerd. Het gebouw werd echter voor ons tweeën te groot en ook moeilijk te verwarmen (nergens dubbel glas). Ook de oppervlakte, zo'n 3000 m², kon op de duur niet meer onder controle gehouden worden.

In 1990 hebben we dan beslist om de nr. 25 te verkopen en het huisje op het perceel met nr. 23 af te breken en terug op te bouwen en te verbeteren. In 1993 zijn we er ingetrokken. We hebben nu een perceelgrootte van ca. 1200 m² met een huisje dat modern comfort biedt en aan onze mogelijkheden en noden is aangepast. We bevinden ons op ongeveer 700 m van de bossen van de abdij van Zevenkerken. De Kezelbergstraat liep indertijd rechtdoor langs de abdijgebouwen tot aan de Watermeulen, een vroegere paardenafspanning in de bocht van de Torhoutsesteenweg, vlak voor de ingang van Zevenkerken. De omgeving hier behoort waarschijnlijk tot de mooiere van het wijde ommeland. Het is er heerlijk wonen, we moeten hier gewoon maar onze voordeur uit en we bevinden ons al onmiddellijk in de volle natuur.

Ben je oorspronkelijk van deze streek? Ben je hier geboren?

Om eens in de trant van 'Blut und Boden' te spreken – een taal en een politiek die ik verder verafschuw – zou het kunnen dat ik mag beschouwd worden als een raszuivere Groot-Zedelgemenaar. Mijn ouders zijn namelijk allebei in Loppem geboren. Mijn vader Pierre Naessens, komt van het boswachterspostje op 't Sysen. Toen hij stierf in 1948 – ik was toen 13,5 jaar – was hij de verkoper bij Leon Claeys. Mijn moeder Flavie Buffel is afkomstig van een hoevetje langs de Torhoutsesteenweg, een beetje inwaarts, vóór 'den Uil', het vroegere restaurant Uilenspiegel, nu De Dartele Pater.

Ze woonden in vogelvlucht op een boogscheut van elkaar. Mijn grootvader Adolf Naessens was boswachter bij Meneer de Baron Van Caloen en beheerde Tillegembos. Als kleine jongen heb ik samen met mijn neef Etienne Naessens zaliger uren en uren in Tillegem rondgezworven, toen er nog geen enkele villa stond. Enkel in het midden was er de boerderij 'd' Aandekooi' van "d'oude jonkheden" Timmermans, nu bewoond door dokter Boelaert. Daarnaast bevond zich ook nog een ander gebouwtje, een 'maison de plaisance' waar de adellijke freules zich konden uitleven. In de

bossen van Tillegem heb ik ongetwijfeld mijn hang naar de natuur, de ongereptheid en het respect voor alle leven opgedaan. De verhalen over die periode zijn voor mij aangrijpend en soms bloedstollend. Aangrijpend was de loyaliteit van Adolf Naessens voor Meneer den Baron. Hij ging voor hem door het vuur, en verder als het moest. Anderzijds was hij ook de enige vertrouwensman van Meneer den Baron. Bloedstollend waren de waargebeurde verhalen over hoe ze jaagden op de "pensejagers". Het was , zowel van de ene als van de andere kant schieten, niet om te doden, maar toch om te raken.

Ik zelf ben in 1934 geboren in het huis – dat intussen niet meer bestaat – naast de ingang van de toenmalige Werkhuizen Leon Claey's, toen gelegen aan de Ruddervoordestraat.

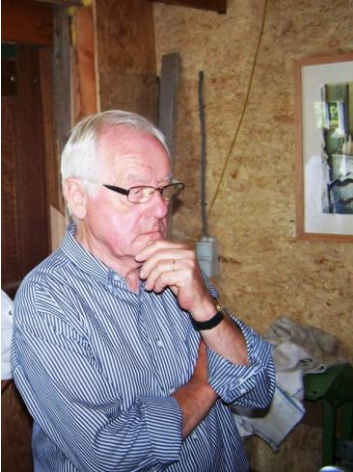
In 1940 heeft mijn vader gebouwd op Zuidwege waar ik mijn jeugd heb doorgebracht. In 1960 ben ik getrouwd en heb ik gebouwd aan de Leon Claey'sstraat – (toen de Patattestraat)– met architect Axel Ghysaert. In 1975 heb ik het huis verkocht en sindsdien ben ik aangeland in de Kezelbergstraat.

Je kunstenaarschap, is dat een erfelijke trek? Ben je als kunstenaar een vroege vogel of eerder een late bloeier?

Kunstenaarschap een erfelijke trek? Wat is kunst, kunstenaar, kunstenaarschap? Ik betwijfel het soms of ik kunstenaar mag genoemd worden. Soms denk ik van mezelf, ik ben gewoon een schildermanneke. Anderzijds ben ik toch heel mijn leven met tekenen en schilderen bezig geweest uiteraard wel met ups en downs, maar toch. Onlangs ontmoette ik nog een medestudent van de tijd van UFSIA in Antwerpen. Toen ik hem zei dat ik nu vooral aan het tekenen en schilderen was, verbaasde hij zich daar niet over. Hij herinnerde zich zelfs nog dat mijn cursussen in die tijd vol tekeningen stonden. En dan nog eens, erfelijk? Ik zou het niet durven zeggen, maar de "goesting", de interesse is er altijd geweest.

Herinner je nog je eerste werk? Hoe oud was je toen en wat was de strekking ervan?

Als kleine jongen van acht tekende ik Anton Pieck na, maar mijn eerste schilderijtje heb ik gemaakt toen ik een jaar of vijftien, zestien was, een klein, intimistisch, interieurtafereeltje met onder andere een oud commodekastje, dat nog altijd in mijn woonkamer staat. Het schilderijtje bestaat gelukkig nog en hangt ook nu nog in de woonkamer.

Als we goed ingelicht zijn ben je begonnen met het verzamelen van kunst. Hoe ben je daartoe gekomen? Is dit dan ook de aanleiding geweest om zelf het penseel ter hand te nemen?

Na de studie handels- en financiële wetenschappen in Antwerpen waren de logische stappen trouwen, kindjes krijgen, en dan proberen carrière te maken, bouwen. Dus kwam er van schilderen niet veel meer in huis. Onderhuids bleef de drang of de behoefte om iets creatiefs te doen altijd aanwezig. Ik heb zelfs een paar jaar 's avonds in Ter

Groene Poorte een cursus gevolgd. Ik ben daar laureaat meubelmaker geworden. Ik heb dikwijls bij mijzelf gedacht als er genoeg olie is, zal die wel bovendrijven. Dat bleek achteraf niet helemaal te kloppen, bepaalde krachten kunnen de olie onderdrukken, vandaar dat het veel te lang geduurd heeft vooraleer ik er ernstig werk van gemaakt heb. Nu spijt mij dat heel erg.

En ik heb dan in die tijd – misschien wel ter compensatie – geprobeerd om een kleine schilderijencollectie samen te stellen. Zo had ik een mooie tekening van Félicien Rops, een recto verso tekening van Jacob Smits, een Jezusfiguur aan tafel. Ik had een vijftal werken van de Gentse kunstenaar Jos Verdegem, een schilder die ik zeer apprecieerde, een drietal werken van de Blankenbergse autodidact Willem Van Hecke. Ik had een schitterend werk van de waarschijnlijk slechts bij weinigen bekende Limburgse kunstenaar Albert Van Dyck, geboren in 1902 en vroeg gestorven in 1951. Er hangt werk van hem in het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen, en er is ook werk van hem opgenomen in de reeks Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen. Het is een relatief groot portret van een boerenmeisje, zo'n 80 cm bij 120 cm. Ik vermoed museumkwaliteit. Verder twee werken van pater Etienne Van Doorslaer, uit de abdij van Zevenkerken. Zijn werk is zeer vergeestelijkt. Alles wit. Hij was een leerling van Dan Van Severen. Van Severen werkte in grijzen, maar Van Doorslaer werkt in wit. Het zijn grote doeken met abstracte lijnen, geometrische composities en op bepaalde delen een zeer lichte ondergrond van lichtblauw, lichtroze met overal minutieus en met monnikengeduld, want het was een monnik, aangebrachte witte toetsjes. Ook een Louis Thevenet(1874-

1930), een Brusselse, meestal dronken, dokter, zat in de verzameling met een voor die schilder typisch interieurtafereel met bloemen. Bij de scheiding van mijn eerste echtgenote heb ik haar alle schilderijen gelaten, behalve eentje, namelijk die Louis Thevenet. Ik moest ze ik weet niet waarom niet meer hebben. Intussen is er toch een nieuwe Verdegem bij gekomen.

Hoe ben je ertoe gekomen om – met verstand van zaken – kunst te verzamelen?

Het antwoord op de vraag of het met verstand van zaken is gebeurd moeten we waarschijnlijk in het midden laten, maar in elk geval het interesseerde en boeide me, ik had daarnaast ook wel het geluk dat een familielid van een collega van mijn toenmalige vrouw leraar was in Sint-Lucas. Door met hem in contact te komen ben ik in die wereld wat verzeild geraakt en “gaande weg” kwam van het, één het andere. Ik heb wel heel wat opgestoken. De kennismaking met de wereld van schilderijen, galerijen en de schilders was verrijkend. Mijn kijk op wat schilderkunst inhoudt, werd aangescherpt. Ik heb dan ook gekocht en verkocht (een Floris Jespers, een Pol Mara, een, vermoedelijk valse, Albert Servaes).

Heb je academie gevolgd? Volg je nog lessen? Waar en wat?

In 2004 ben ik aan een opleiding begonnen bij Fernand Thienpontd aan de Vlaamse Aquarel- en Tekenschool te Brugge. Ik ben daar vanaf nul begonnen. Op het schildertechnisch vlak heb ik daar wel een en ander geleerd. Het tweede jaar bouwde ik daar enthousiast op verder. Het derde jaar in zekere zin ook nog, maar ik begon toch vragen te stellen rond het artistieke gehalte van de opleiding. Rond die tijd ben ik ter gelegenheid van “Buren bij Kunstenaars” het atelier van Rika Van Dycke binnengestapt. Ik was erg onder de indruk, dat was artiestenwerk, dacht ik. Ik had er grote bewondering voor. Rika Van Dycke was en is voor mij een rasartieste. Het is ongetwijfeld die ontmoeting geweest die mij heeft doen inzien dat ik op een dood spoor zat. Wat mij nu trouwens te binnen schiet in verband met het werk van Rika Van Dycke: het doet mij aan Schubert denken. Met weinig middelen zo veel zeggen.

Van dan af aan heb ik het geweer van schouder veranderd en ben op zoek gegaan. Ik trok naar de academie van Eeklo, maar ook daar kwam ik niet aan mijn trekken, de opleiding was er nogal vrijblijvend. Uiteindelijk ben ik dan overgestapt naar de academie van Brugge, iets wat ik al veel eerder had moeten doen. Daar heb ik een jaar aquarel gevolgd bij Jan Demarest en tekenen van por-

tret en levend model bij Johan Janssen. Aangezien Jan Demarest ermee ophield, heb ik het afgelopen schooljaar volledig doorge- maakt onder de vleugels van Johan Janssen, die ondanks zijn apart karakter (eufemisme), naar mijn mening een schitterend leraar is. Hij heeft een aanpak, een methode, hij legt in het begin duidelijk uit hoe je tewerk moet gaan. Anderen laten je wroeten en zeggen dan achteraf wat fout is. Zijn methode? Groot trapezium: schouders ellebogen, klein trapezium: schouders, tepels, grote driehoek: tepels, schaamstreek, kleine driehoek: tepels, navel., enzovoort. Wees er maar van overtuigd dat het werkt. Je hebt een houvast. En dan zijn er ook nog zijn dertien richtlijnen voor volu- meweergave, zo juist, zo bruikbaar. Daarnaast probeert hij ook zijn visie over wat schilderen en schilderkunst is over te brengen, hoe we moeten kijken naar en overnemen van de grote meesters zoals Cézanne, Giacometti, Soutine. Hij heeft een klare, duidelijk geformuleerde visie op wat schilderkunst inhoudt, waar het daarbij echt over gaat. Die visie wordt consequent en zonder aflaten aan- gehouden: hoe we het plaatje maken, het plaatje reproduceren moeten overstijgen om één "schilderij" te maken. Ofschoon we het metier volledig onder de knie moeten zien te krijgen, mogen we geen slaaf worden van de werkelijkheid. "Ne copié pas, imagine" is een van de vele uitspraken die er ingehamerd wordt. Al heel vlug heeft hij mij bepraat en er mij uiteindelijk van overtuigd om over te schakelen van aquarel naar olieverf. Ik denk te mogen zeggen dat hij het gedaan heeft omdat hij meer ontwikkelingsmogelijkhe- den en perspectieven zag in olieverf. Ik heb het me tot nu toe nog niet beklagd.

Soms twijfel ik aan mezelf. Ben ik een té late roeping of net geen te late roeping. Ik troost me dan met de gedachte dat het nooit te laat kan zijn. Anderzijds ben ik ervan overtuigd dat kunstenaar- schap een lange, wellicht eenzame weg is die maar traag kan afge- legd worden. Alleen door hard, intensief en continu te werken komt men vooruit. Paul Klee beweerde ooit: "Vaak is het een on- belangrijke aanleiding die het een kunstenaar plotseling mogelijk maakt om dat te scheppen wat hij en ook anderen als autonoom kunstwerk zien – daarbij is geen goddelijke inspiratie in het spel zoals soms wordt beweerd. Jaren van inspanning en worstelen gaan meestal vooraf aan de succesvolle doorbraak."

In een interview met Michaël Borremans in de krant 'De Morgen' van vorig jaar werd hem de vraag: "Nu klink je haast, alsof je na zo'n paar magere maanden het idee hebt dat je helemaal niet kan schilderen" voorgeschoteld. Hij antwoordt letterlijk: "Maar ik kan niet schilderen. Ik probeer het te leren. Ik doe het nog maar sinds 1995." Hij zegt verder: "Het komt er vooral op aan nederig te blij-

ven, weinig te hopen, niets te verwachten. Als kunstenaar ben je steeds aan een soort genade overgeleverd. Het is trial and error." Het is dus bemoedigend te weten dat er nog mensen zijn die denken dat het niet eenvoudig is. Als ik dan toch de stimulerende en positieve commentaar van de leraar in de academie hoor dan heb ik weer moed om door te gaan. "We zullen doorgaan" om het met Ramses Shaffy te zeggen of op zijn West-Vlaams: voortdoen!

Je tekent ook. Wat doe je het liefst: tekenen of schilderen?

Dat is een moeilijke vraag. Ik doe beide zeer graag. Beide hebben hun waarde, hun betekenis, hun plaats. Houtskool bv. is een boeiend materiaal om mee te werken.

Schilderen is uiteraard het ultieme serieuze werk maar tekenen is niet onbelangrijk. Het kan heel nuttig zijn om een portret of een figuur één of meerdere malen te tekenen om het onderwerp beter te beheersen, in de vingers te hebben, en het pas dan te schilderen. Het kan echter ook als zelfstandige, volwaardige artistieke discipline, goede tekeningen kunnen even goed op een tentoonstelling als goede schilderijen. Het schetsen, binnen of buiten, kan heel ontspannend zijn. Ik zal zeker blijven tekenen. Misschien zal ik het langer aankunnen dan schilderen. Schilderen is complexer, schilderen is voortdurend denken, denken en beslissen. Soms valt alles een beetje samen en heb je een min of meer goed resultaat. Je moet je concentreren, als het ware met niets anders bezig zijn.

Wat we van jou kennen, zijn meestal aquarellen. Kan je daarover iets meer vertellen, over de techniek bv. en waarom heb je juist voor deze techniek gekozen?

Waarom aquarel? Enerzijds uit een soort voorzichtigheidsreflex (ik zal maar daarmee beginnen, we zien later wel wat het wordt), en ook uit praktische overwegingen. Toen ik nog niet beschikte over het atelier had ik niet zoveel plaats en aquarelleren kan toch in een kleinschaliger ruimte beoefend worden. Geleidelijk ben ik van het medium aquarel gaan houden. Het is zo een beetje de underdog in de schilderkunst, het wordt ook vaak geassocieerd met zondagsschilders en amateurschilders, hobbyschilders. Maar dat is mijns inziens een verkeerde instelling. Het is een spontane, subtiele, fijnzinnige schildertechniek waarmee echte en grote kunstenaars zich zeer goed kunnen uitdrukken en uitgedrukt hebben. Denk maar aan Turner, Cézanne, Paul Klee, Eugène Delacroix en dichterbij ons de Nederlander Kees Verwey (1900 – 1995). Deze laatste heeft zijn hele lange leven hoofdzakelijk aquarellen ge-

maakt, sommige mijns inziens van een bijna Rembrandtiaanse kwaliteit. Nee, ik zal het aquarellen niet opgeven.

Vind je metier belangrijk? En wat is kunst volgens jou?

Wat is kunst?... ik weet het niet, maar zie het graag.

Ik heb moeite met veel hedendaagse producties. Wim Delvoye, kan me moeilijk bekoren. De laureaten van de Canvascollectie 2010... ik heb grote twijfels.

Ofschoon niet iedereen daar zo over denkt, ben ik van mening dat het metier zeer belangrijk is. Het is mijns inziens de conditio sine qua non. Geen kunst zonder kunde. Niets is storender voor mij dan werk waar je duidelijk ziet dat het metier ontbreekt of tekortschiet. Ik herinner mij onze uitstap met Het Beleefde Genot naar Frida Kahlo te Brussel. Zij is een voorbeeld van een getalenteerde en geïnspireerde kunstenares, maar met, mijns inziens, een gebrek aan metier. Had zij maar vijf jaar academie gevolgd! Men kan niet verantwoord vervormen zonder eerst het vormen volledig onder knie te hebben, kijk maar naar het werk van Rika Van Dycke. Anderzijds is alleen metier onvoldoende. Kunst onttaardt dan vlug in show, virtuositeit en effectenjagerij. Metier is dus de aller noodzakelijkste grondslag maar niet het eindpunt.

Waar en wanneer heb je geëxposeerd? Eerste publieke optreden?

Mijn eerste outing is pARTcours 2008 in de brouwerij in Aartrijke geweest, onder de paraplu van Het Beleefde Genot. Ik wil hier duidelijk stellen dat ik Het Beleefde Genot zeer dankbaar ben, want zonder die paraplu had ik het waarschijnlijk niet aangedurfd. Een tentoonstelling is geen doel op zich, maar toch is het een stimulant, een aansporing.

Heeft het schilderen je leven veranderd en kan je het nog wegdenken uit je leven?

Het schilderen heeft mijn leven in die mate veranderd dat het, ik durf het bijna niet te zeggen, een manier van leven is geworden. Ik kan me eigenlijk een leven zonder het tekenen, het schilderen, het creatieve nauwelijks nog voorstellen. Het is nu grote vakantie, door omstandigheden en het vele andere werk heb ik in die maanden zo goed als niets kunnen schilderen. Ik voel me nu ongemakkelijk, ongelukkig bijna. Het is tijd om er weer tegenaan te gaan. Ik ben er eigenlijk altijd mee bezig, of beter nog, 'het' is altijd met

mij bezig. Het spookt altijd. Ik vind dat ook wel nodig. Het is geen kwestie van, ik ga nu eens een uurtje schilderen. Zo werkt niet.

Waar vind je je inspiratie?

Voor het ogenblik is dat nog geen probleem, gezien ik nog in 'op-leiding' ben en we elke week een model ter beschikking hebben in de academie. Ik zou het wel fijn vinden om in de toekomst een model in mijn atelier te kunnen uitnodigen, maar dat is een droom voor een verre toekomst. Verder bekijk ik toch alles wat ik in handen krijg zoals krant, tijdschriften, boeken met het oog op de vraag of daar iets mee te doen valt. Ik verzamel, leg een documentatie aan. Hoewel Janssen zegt dat we nooit naar foto's mogen werken doe ik het soms, er hangen hier trouwens tekeningen die naar foto's zijn gemaakt. In dat verband zou ik later toch naar de natuur, het landschap willen werken, maar niet letterlijk kopiëren.

Ooit vertelde je me dat je een grote bewondering hebt voor het werk van Sam Dillemans. Is dat je grote voorbeeld?

Ik heb inderdaad grote bewondering voor het werk van Sam Dillemans. We hebben het al gehad over techniek, over metier. Hier staan we mijns inziens voor een schitterend voorbeeld van het samengaan van artistieke bevoegenheid, artistieke diepgang en metier. De dikke lagen verf op het doek lijken op het eerste gezicht het resultaat van gooi- en smijtwerk, maar bekijk het toch maar eens van wat dichterbij. Hij kent het menselijk lichaam door en door. Elke houding, elke verkorting, elke pose is juist. Ik verdenk hem ervan dat hij elke spier, elke pees, elk beentje, elke knook weet zitten. Dat ziet men als men bijvoorbeeld naar de licht- en schaduwpartijen kijkt; die volgen de vormen van de spieren op de enig juiste manier. Achter al die verfladden schuilt een perfecte lichamelijke vormweergave. In zijn monografie lezen we : 1984-1991 : bezocht 7 kunstacademies waarvan 2 in Noord-Frankrijk (Rijsel en Tourcoing).

4 beslissende academiejaren in Leuven waar Dillemans zich uitsluitend en voltijds aan de tekenkunst overgeeft (met als studiemateriaal : gipsen beelden, de anatomie van Paul Richter, kopieën naar oude meesters), van metier gesproken!! Sam Dillemans is voor mij niet alleen een groot maar vooral een echte SCHILDER! Onlangs ben ik in contact gekomen met het werk van een hedendaags Nederlands figuratief schilder, Wiel Wiersma. In een commentaartekst vond ik de volgende zin: 'Elk woord dat wordt geuit ten behoeve van de schilderkunst is ijdelheid, het is inpakpapier.'

En hier: "op de vraag 'Wat heeft de schilder bedoeld?', kunnen we antwoorden: hij heeft enkel bedoeld te schilderen!". Voor mij gaat die uitspraak naar de essentie van de zaak.

Heb je nog andere lievelingsschilders? Wie?

De grootste onder de groten is volgens mij Rembrandt, verder is er Turner als aquarellist, maar er zijn er zoveel eigenlijk: Cézanne, Giacometti, Francis Bacon, Lucian Freud, Marc Rothko, Morandi. Van bij ons nog Michaël Borremans, ook een echt SCHILDER. Ik ben geen grote fan van Luc Tuymans. De werken van Tuymans, hoewel alles samen een imposant oeuvre, hebben, mijns inziens, een titel nodig, (meestal een intellectualistische titel), hebben commentaar nodig (dus... inpakpapier, dus... marketing). Ook de al genoemde Hollandse aquarellist Kees Verwey, is een groot en authentiek kunstenaar, hij heeft portretten gemaakt die bijna Rembrandtiaans zijn. Wat verder in het verleden Eugeen van Mieghem en Rik Wouters, en ja de schilders uit mijn vroegere verzameling. Leon Spilliaert mag ik ook niet vergeten. Volgens mij moet de schilder in eerste instantie niet ironiseren, op het verkeerde been zetten, schandaliseren, geen (al dan niet politieke) statements maken (Tuymans – Wim Delvoye). Dat zijn hoogstens randbepaalden. Voor mij ligt de uiteindelijke bedoeling altijd in het weergeven van de 'condition humaine', de menselijke emoties, gevoelens, de menselijke tragiek...

Als je favoriete boeken noemde je Gangreen van Jef Geeraerts, Ooggetuige van Johan Anthierens en De capsulaire beschaving van Lieven De Cauter¹.

Lees je veel? Wat lees je vooral? Wat is de laatste roman die je gelezen hebt? Wat is de volgende roman die je wilt lezen?

Wat ik nu aan het lezen ben? Wel nog altijd 'Sprakeloos' van Tom Lanoye. ik heb het lange tijd halverwege laten liggen. Ik ben ook begonnen aan 'Godenslaap' van Erwin Mortier, schitterende taal maar het lijkt me een moeilijk boek.

Verder ben ik een enorme turf, een baksteen, aan het verorberen, nl 'De Grote Beschavingsoorlog – De verovering van het Midden-Oosten' (1370 blz) van Robert Fisk. Fisk is een Brit maar hij verblijft al dertig jaar in het Midden-Oosten als oorlogscorrespondent

¹ Zie Toverberg 17, zomer 2010

voor de Britse progressieve krant 'The Independent'. Hij schrijft vanuit de frontlinie.

Heb je boeken herlezen of zijn er die je af en toe ter hand neemt?

Onlangs heb ik 'De val van Prometheus, over de keerzijde van de vooruitgang' van Ton Lemaire, de Nederlandse antropoloog en filosoof gekocht. Het is misschien niet zijn meest grondige boek, maar als bewustmaker kan het, mijns inziens, tellen en is het een heel indrukwekkend inspirerend geheel. Een kritische diagnose van onze cultuur van onvoorwaardelijk geloof in de vooruitgang (de religie van de moderniteit). Het boek krijgt onverwachte actualiteit in het licht van de huidige economische crisis.

Naar aanleiding daarvan ben ik de volgende boeken aan het herlezen: 'De ogen van de panda' van Etienne Vermeersch, een milieu-filosofisch essay uit 1988 en 'Appel aux vivants' van de Franse filosoof Roger Garaudy, gepubliceerd in 1979.

Ik voel mezelf nogal aangesproken door de ecologische problematiek. Het is toch ontgoochelend om vast te stellen dat de problemen al zolang onderkend zijn (1988, 1979) en er anderzijds zo weinig beweegt. Het orkest speelt vrolijk door. Zullen we dan wachten tot het schip helemaal gezonken is? Verder heb ik een kleine verzameling poëziebundels : Vasalis, Guillaume Van der Graft, Roel Richelieu van Londersele, Lut De Block, Paul Snoeck, e.a. die ik bij tijd en wijle graag eens ter hand neem. Poëzie is uitgelezen materie voor het hernemen, voor het herlezen.

We menen te weten dat muziek een belangrijke plaats inneemt in je leven. Hoe belangrijk is die muziek in je kunst en wat is je muzikale voorkeur?

Naast het schilderen komt bij mij muziek zeker op de tweede plaats. Ik zou muziek moeilijk kunnen missen. Muziek is voor mij de grote emotieberoerder, maar ook de grote troostbrenger, de "soulagist". Muziek kan mij diep raken, aan de grond nagelen. Op de vraag naar muzikale voorkeur zou ik mij er kunnen vanaf maken met het antwoord, er zijn maar twee soorten muziek, goede en slechte. Geef mij dan maar de goede. Maar zo eenvoudig is het nu ook weer niet. Mijn eerste voorkeur gaat naar de grote orkestrale muziek, de symfonieën, pianoconcerto's, vioolconcerto's...Drie namen staan hier voorop: Mahler, Shostakovitch en zeker Prokofiev. Ook Bartok hoort er bij. Vooral zijn "Concerto voor orkest", schitterend maar in-tragisch, het is de wanhoop nabij. Daar mogen ook soms wat romantici bij, naargelang van de stem-

ming, Brahms, Liszt, Rachmaninov e.a. Verder Ravel met zijn wonderlijke pianomuziek, ik denk hier vooral aan zijn pianoconcerto en dan specifiek aan de tweede beweging. Het getuigt van een ongekende weemoed. Maar hij is ook een groot orkestreerder. Onder een eclatante ironie en speelsheid schuilt bij hem een grote tederheid. Hij gebruikt veel harp en hobo. Verder nog Messiaen, Benjamin Britten en vele anderen. Ook Schubert mag ik niet vergeten, de tegenhanger van het grote geweld. Niemand anders kan met zo weinig noten zoveel uitdrukken. Het goedkope commercieel lawaai is aan mij niet besteed.

In het lichtere genre noem ik de namen van Brassens, Brel, Ramesses Shaffy, Jef Vanuytsel, Cornelius Vreeswijk, met zijn 'nozem en de non' bijvoorbeeld. Wie ik eigenlijk ook kan appreciëren is onze Arno. Zijn rauwheid, zijn ongegeneerdheid, zijn vuilbekkerij zijn mijns inziens authentiek.

Daar bovenop kan een goede vertolking mij in vervoering brengen. Uitzonderlijk. heb ik ooit live von Karajan meegemaakt en hier in Brugge Valery Gergiev. Toeval of niet, beiden met muziek van Gustav Mahler, de 5de en de 6de. Fenomenaal. Ook de barok, meestal zeer rustgevende muziek maar ook heel intens, denk maar aan The Messiah van Händel en andere imposante diverse oratoria. Bach noem ik zelfs niet omdat die zo vanzelfsprekend is.

Artistieke toekomstplannen? Kan je nog dromen? Waarvan?

Ik droom van drie zaken: mijn kleinkinderen, die nu 10 en 9 jaar zijn, 20 jaar zien worden. De Outer-Hebriden in Schotland bezoeken, naast de Shetland eilanden het enige stukje Schotland dat we niet bezocht hebben. Het landschap in Schotland is overweldigend mooi. en tenslotte naast de olieverf ook het aquarelleren terug opnemen in de hoop door hard en volgehouden te werken een niveau te bereiken met enige artistieke inhoud , ten minste, 'si on me laisse faire' om procureur Bourlet te parafaseren.
Dolf Naessens, hartelijk bedankt voor dit interview.

(interview Bart Madou en Roland Ranson)

Dolf Naessens

Geboren te Zedelgem op 29 december 1934

Woont in Zedelgem

Gehuwd met Georgette Crombez

Twee zonen, Koen en Wouter, en twee kleinkinderen, Noor en Jasmijn.

Meer dan 30 jaar bij Clayson (Zedelgem) gewerkt ("bureauwerk").

Foto Georgette Crombez

Musée des lettres et manuscrits...

...wie schrijft, die blijft

Voorpublicatie uit een nieuwe reisgids: **100 X PARIJS** van Chris Rachel Spatz, wordt eind september 2010 uitgegeven bij Lannoo.

Ontmoetingen in brieven

De sobere schikking en de rechtlijnige indeling van de ruimtes van het museum van brieven en manuscripten, doen je focussen op de kern van de zaak. Hier dring je binnen in de intimiteit van grote namen en in de scharniermomenten van de geschiedenis. Zo begrijp je beter de bijna klinische opstelling van dit spiksplinternieuwe museum.

De permanente collectie is verdeeld over drie zalen.

We duiken even de 'Geschiedenis' in. Charters, brieven en documenten met handtekeningen van hen die het lot van een land en een volk bepaalden, hangen op ooghoogte of liggen in vitrines uitgesteld. Van de Honderdjarige Oorlog, over de Franse Revolutie tot de Tweede Wereldoorlog. Verfrissend tussen al het geschrijf over regeringstoestanden, contracten, financiële disputen of opvolgingsproblemen is de liefdesbrief van Napoléon I: 'Ik heb geen dag doorgebracht zonder je te beminnen, geen nacht zonder je te omarmen... aan het hoofd van mijn troepen... mijn allerliefste Joséphine, je bent in mijn hart en in mijn geest en je bevangt mijn gedachten.'

Of de liefdevolle beschrijving van een walvis door de nooit regerende Napoléon II die op 21-jarige leeftijd aan tuberculose overlijdt. Ook briefverkeer over luchtballonnen, postduiven en *boules de moulins*, de zinken bollen vol brieven die tijdens het Pruisische beleg in 1870, in de Seine worden gedropt om met de stroom mee Parijs te bereiken. Correspondentie van Churchill, de Gaulle en Kennedy naast die van Ghandi en Trotski, die in het rood schrijft,

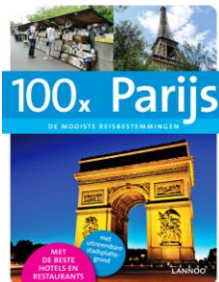
« Un agréable moment de calme et d'émotion ... »

hoe kan het anders. Het is arbeidsintensief om dit allemaal te ontcijferen, maar ongemeen boeiend.

Dan stappen we naar de zaal 'Wetenschap'. Hier brieven met formules, berekeningen, tekeningetjes en notities van Marie Curie. Pasteur is een echte krabbelaar. Naast ingewikkelde formules, een heel menselijke getuigenis in een brief van Einstein aan zijn zonen. De afdeling 'Kunst' bevat handschriften van schrijvers. Voltaire en Rousseau op kop. Een brief van Balzac zonder enige doorhaling, terwijl zijn manuscripten een oerwoud van strepen en correcties zijn. Hugo verlucht zijn brief met een tekeningetje. Er ligt ook een *gribouillis* van zijn minnares Juliette Drouet; het is een van haar dagelijkse katebellepjes die ze hem niet opstuurt, maar die hij tijdens zijn bezoek aan haar voorleest. Zie je het tafereeltje? Verder het handschrift waarin Flaubert het karakter van Madame Bovary heeft uitgetekend. Daudet gebruikt maar de helft van het blad, terwijl Zola en Proust zuinigjes geen kantje ongebruikt laten. Uit andere kunsttakken noteren we een geïllustreerd carnet van Delacroix en brieven van Monet en Rodin. Van Gogh schrijft in het Nederlands over de kleur zwart. Een zelfgemaakte prentbriefkaart van Matisse en een envelop vol kalligrafische krabbels van Picasso zijn nu een fortuintje waard. Leuke brieven van Delvaux en Magritte. Muziekschrift van Mozart en Beethoven ontbreekt niet in deze galerij naast brieven van Berlioz en Chopin. Sarah Bernhardt, Marlene Dietrich en Edith Piaf, hun brieven hebben hier allemaal een plekje gekregen.

Op het eind zweven de letters voor je ogen en ben je opgenomen in zovele hartstochten, ruzies en officiële rapporten. Momentopnames, genoteerd op het hoekje van een tafel of op een met leder bekleed bureau, of wie weet misschien wel op een dij geschreven. Aan de ingang ligt een gastenboek. Laat ook jouw blauwdruk hier achter, ook al voel jij je slechts de luis in de pels der groten.

Chris Rachel Spatz

Musée des lettres et manuscrits 222, boulevard Saint-Germain metro: Rue du Bac geopend di.-zo. 10-18 u, do.10 - 20 u entreprijs: €7, senior: €5, -12: gratis

De volgende tentoonstelling is van 3 dec. 2010 tot 21 februari 2011 over Romain Gary, Prix Goncourt-winnaar (en echtgenoot van Jean Seberg)

Chris Rachel Spatz, 100 X PARIJS, Lannoo Tielt, 2010, 17,95 euro

Verwilderd

Is Eddy Wally een kunstenaar?

Freud mag weten waarom, maar deze morgen word ik wakker met 'Chéri' van Eddy Wally in mijn hoofd. Daar zit je dan als dichter, als iemand die pretendeert kunst voort te brengen: een schlemielige schlager is aan je ribben blijven plakken. Zou deze schlager dan ook kunst zijn?

In de populaire muziek zijn er een aantal genres die zelden als kunst worden beschouwd: pop, belcanto, schlager, kitsch. In dit laatste genre heb je het fenomeen Guido Belcanto: zijn kitsch is zo superieur dat ik geneigd ben hem een kunstenaar te noemen.

Willem Kloos schreef: 'Kunst is de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie.' Vergelijk het met confectie versus haute couture. Confectie is lopende bandwerk, haute couture is hoogst persoonlijk. Maar soms zit confectie zo lekker dat je niet eens naar haute couture verlangt. En dat lekker gevoel komt door het vakmanschap.

In hun genre zijn Eddy Wally, Will Tura en Helmut Lotti vakmensen. Hun werk mist de persoonlijke expressie om het kunst te noemen, er zit wel talent maar geen bezieling in.

Nochtans, met de jaren is Eddy Wally ertoe gekomen om zijn top-hit te zingen alsof zijn lijf en ziel ervan afhangen. Zullen we maar zeggen dat het hier gaat om een kleine ziel, een nietige ziel vergeleken met die van Beethoven?

Wie zal dit verschil opmerken? Moet je niet zelf over een groot hart en een diepe ziel beschikken om de grootte en diepte van een ander gewaar te worden?

Vakmanschap is meesterschap, zo luidde een reclameslogan uit de jaren 1980: het ging om het brood van een industriële bakkerij. Met vakmanschap alleen kom je niet tot kunst, niet tot het uitzonderlijk intense dat de kunst eigen is. Vakmanschap kan behoorlijk oppervlakkig zijn, galant dat wel doch al te gladjes.

Heeft het onderscheid met pijn te maken, met een of andere vorm van lijden? Draagt het kunstwerk de sporen van ontzetting, treurnis, mateloze eenzaamheid – of omgekeerd van grenzeloze verrukking die zo overweldigend is dat ze ook schrijnt?

Als ik Helmut Lotti bezig zie, heb ik nooit het gevoel dat deze talentvolle zanger achter zijn teksten staat of dat er ook maar één noot uit het diepste van zijn ziel komt.

Bij Eddy Wally ben ik daar nog niet zo zeker van: die man lijkt zijn nummers echt te beleven, maar zoals gezegd gaat het om de creaties van een beperkte geest. Bij 'dans met mij de tango d'amore' zie ik hem werkelijk dansen met zijn Mariëtje of hoe ze weer mag heten. Zou er dan zoiets bestaan als kunst voor dummy's, kunst op de maat van een publiek met bescheiden intellectuele en empathische vermogens. Ik denk het wel en daarin verschilt het fenomeen kunst niet van andere zaken waar talent een rol in speelt: er is voetbal van internationaal of wereldniveau, en er is provinciaal voetbal.

En met die vergelijking kom ik tot mijn laatste punt: wie zelf nooit voetbal heeft gespeeld, ziet meestal het verschil niet; alleen de kenners merken het op. Dit geldt evenzeer voor de kunst: niet enkel de producent maar ook de consument moet bijzonder begaafd zijn, de eerste creatief en de tweede receptief. Elk kunstwerk die naam waardig moet opnieuw worden gecreëerd in de geest van de beschouwer, van de lezer of de toeschouwer of de luisteraar.

Ik zal dus ook wel een kleine ziel zijn dat ik Eddy Wally minstens voor deze morgen in het hart draag. Maar samen met Faust kan ik zeggen dat er minstens twee zielen in mijn borst leven. Een ziel die gevoelig is voor kitsch, en een tweede of zoveelste die mee vibreert op de tonen van Beethoven of Bach. Zoals een bewonderaar van FC Barcelona toch met plezier kan gaan kijken naar het lokale ploegje dat in provinciale speelt.

En het rare van de zaak is dat het provincialisme van Eddy Wally tegelijk universeel is: hij scoort ook in verre landen als China. Wat alleen maar bewijst dat er overal kleine zielen zijn en dat deze zielen wellicht de meerderheid vormen onder de wereldbevolking. Dit is een comfortabele bedenking want het geeft je de illusie dat je ook tot de uitzonderlijken behoort, tot je dan in een Zuid-Koreaans voetbalstadion de 'Ode an die Freude' hoort hummen. De werkelijkheid is niet te vatten, blijvende verwondering is de enige juiste levenshouding.

Staf de Wilde, de haan 8 aug. 10

"Horen, zien en schrijven"

"Consumptie: een cultuur van geheugenverlies."

Sarah Rothenberg

Het zatte Hart – Karel van de Woestijne

- een kleine attentie voor Anne Marie Musschoot -

(dit bundeltje is uitgegeven als nr. 12 in de reeks Kaleidoscoop, vierde druk, door uitgeverij W.L. Salm & Co. Amsterdam, sine dato)

Dit dunne bundeltje is bij uitstek barok te noemen, om twee redenen:

de taal is in hoge mate maniëristisch, de psychologie van de ik-figuur (al dan niet te vereenzelvigen met de dichter) vertoont het voor de barok typische antagonisme tussen het horizontalisme van de sensualiteit en het verticalisme of gotische van de mystiek.

Deze mystieke vector ondergaat wel een verschuiving: aanvankelijk is die gericht op de Vrouw of op de Schoonheid zoals die in de vrouw wordt geopenbaard, op het einde staat de pijl duidelijk gericht op de god van het christendom.

In het algemeen zijn deze gedichten te doorwrocht en te zwaar om ze helemaal geslaagd te noemen, maar ze zijn wel bijzonder relevant voor het totale werk en voor de persoon van Karel van de Woestijne.

Uit het eerste gedicht 'ODE':

(p. 11)

'aldus zijt Gij verschenen
mij schaemlen, aan den tred van Uwe hooge beenen,
o Schoonheid, als het hoogste loon,
En, bleef 'k U onbemerkt ter donkre venster-ramen,
Gij bondt tot dank-gebed mijn dunne vingren samen
wanneer Uw naedring werd de lampe mijner woon.'

Wat opvalt is de juxtapositie van de vergoddelijkte vrouw tegenover de 'schaemlen' of onwaardige ik-figuur cf. het ooit bekende kerkliedje:

'o Maria die daar staat
gij zijt goed en ik ben kwaad'

Wat de vrouw goddelijk maakt is haar schoonheid met hoofdletter en als persoon aangesproken cf. het sonnet van Jacques Perk waarin hij het Onze Vader parafraseert.

Het gaat hier duidelijk om aanbidding cf. 'dank-gebed' en 'onbemerkt ter donkre venster-ramen' herinnert aan het veel mooiere gedicht : 'gij draagt een schoone vlechte haar'.

Dit religieuze is verder te vinden op p. 12:

'En ik – in mijne kleêren,
als in een pij van boete en wrokkend-moê begeeren (...)'

De begeerte wordt door deze vrome sensualist ervaren als een zonde die moet worden uitgeboet en 'mokkend –moê begeeren' varieert op 'met moeden geest en smeekende gebaren' uit het veel bekendere 'voor-zang' en in andere 'decadente' gedichten van van de Woestijne wordt deze innerlijke strijd eveneens gekleurd door woorden als 'moe' en andere negatieve appreciaties van zichzelf. Merkwaardig is dit 'wrokkend': waarop of op wie zou de ik-figuur zich dan wel willen wreken: of de verleidelijke vrouw of op de zwakkeling die zich laat verleiden?

Bij het decadente levensgevoel hoort het besef of beter de 'idée fixe' van de nabijheid van de dood zoals op p. 13:

'Want, Schoonheid, ik zal sterven
en weet het, en mijn mond zal Uwe zoenen derven
lang voor ik een'ge zatheid smaak (...)'

Opvallend is hier het woord 'zatheid' dat doet denken aan het bijbelse vers over vader Abraham die 'der dagen zat was' en tegelijk aan het Vlaamse 'zat zijn': zijn zowel deze bijbelse als de volksverloederde connotatie gewild of is dit gewoon het woordgebruik van die tijd?

In elk geval, er is de ik-figuur geen tijd gegeven om ooit de verzaaging te smaken. De Schoonheid zijnde de schone Vrouw is een passante cf. p. 14

'Gij zijt aan mij voorbij die waart mij toegekomen,
o Schoonheid; en ik treur, want in mijn vroomste droomen
voel ik mijn harte koud en hard gelijk een steen.'

Twee woorden vragen om bijzondere aandacht: 'toegekomen' kan misschien tegemoet gekomen betekenen of te beurt vallen in de zin dat men er recht op heeft.

Het adjectief 'vroomste' onderstreept nogmaals het religieuze karakter van het verlangen.

Het zal niemand ontgaan dat dit efemere lijkt op de passante van Baudelaire, maar de Franse decadent eindigt zijn ode wel met een affirmatie:

'o mij die u had bemind, o gij die dit wist' (vrije vertaling)

De passante is bij van de Woestijne een zon die eventjes doorbreekt doorheen een grauwe hemel van dagelijkse somberheid, bijna een gloeilamp die nog één keer in alle hevigheid opflitst en dan definitief uitdooft.

De laatste regel etaleert het zelfmisprijzen tot in het pathetische en het tegenstrijdige want hoe kan iemand zo heftig verlangen of zo hevig begeren en tegelijk koud van hart zijn? Of dacht van de Woestijne toen al dat de begeerte uit een ander lichaamsdeel afkomstig is?

Het illustreert een van de allerbelangrijkste kenmerken van van de Woestijne nl. hij is net zoals Havelaar 'een vat vol tegenstrijd' (of 'tegenspraak'?)

Aan mijn leerlingen verklaar ik dit op een populistisch onwetenschappelijke manier door erop te wijzen dat beide heren Pisces waren, een astrologisch teken voorgesteld door twee vissen die in tegenovergestelde richting zwemmen, meer aanvaardbaar is de psychoanalytische uitleg vanuit de tegengestelde ouderfiguren (net zoals het geval was bij Gezelle): de eerder wereldse en levenslustige moeder tegenover de ascetische getroebleerde vader.

Het slot van deze 'ODE' is een apotheose van zelfverachting op p. 15:

'o Schoonheid, waar Gij zelfs hem min-ziek mocht verwachten;
zijn dorheid won het laatst gewin:
dat hij den avond peilen mocht met nuchtere oogen,
van alle liefde wars en alle mededogen;
alleen, alleen, met de eigen-walg en de eigen-min.'

Het laatste woord, een purisme voor egoïsme, is wel moraliserend: besepte van de Woestijne de ondertoon van zelfbeklag?

DE LATE CHARITEN

Merkwaardig om te beginnen is het adjectief 'late': is dit gelijk aan 'te laat'?

Deze gedachte aan 'te laat' wordt bevestigd door de laatste strofe van deel I op p20:

'Want...ik ben mijde, en lúid geweest;
'k ben blijde als lente-kruid geweest.
Waar zijt gij tóen gebleven?
- Adieu, 'k heb niets te geven...'

De drie gratiën hebben het 'juiste moment' (de 'gevoelige periode' noemde de Franse pedagoog en psycholoog Jean Piaget dat) laten voorbij gaan en nu voelt de 'ik' zich te leeg (of te moe?) om nog iets te geven.

In deel II op p. 21:

'Veelvuldige, die'k, bang voor hopen en verlangen,
wou steunen als een man en troosten als een kind:
aan U, de Vrouw, 't geheim van dees verzwegen zangen,
Gij die 'k beminde; Gij die mij niet hebt bemind.'

Deze laatste regel parafraseert overduidelijk Baudelaire: het 'o toi qui le savait' is wel doorgeslagen naar een volstreekte ontkenning. Opvallend is ook het eerste woord: 'Veelvuldige', het is van de Woestijne niet om één vrouw in het bijzonder te doen, dit is geen liefdesgedicht in de klassieke betekenis van gericht tot een concrete vrouw - wat vdeW vereert in deze verzen is het 'Ewig Weibliche' in zijn verscheidenheid, in al de belangrijke aspecten van het vrouwzijn: de afstandelijk aanbedene, de nabije strelende, de voedende, de sublieme die zelfs voor zichzelf onbereikbaar blijft - de als vrouw geïncarneerde Schoonheid die wezenlijk goddelijk is en daarom door de menselijke vrouw die deze schoonheid uitstraalt, niet kan worden aangeraakt - ongeveer zoals de schoonheid van een kunstwerk meer en anders is dan een bepaalde vormgegeven materie.

Maar in dit fragment komt ook een nieuw element naar voren: angst in 'bang van hopen en verlangen'; angst voor de afwijzing of fundamentele levensangst.?

Bij een decadent is men geneigd voor dat laatste te kiezen.

In deel III op p. 23:

'Gij, gij moogt u niet verroeren.
Ik verroer mij niet.'

Dit immobilisme doet onder meer denken aan het gedicht 'Panorama' van Jotie t'Hooft: 'laat mij roerloos naar uw verten varen'; maar het stemt overeen met een topos in de popliedjes die vooral pubers aanspreken omdat ze het initiatief van de andere verwachten: 'Put your hand on my shoulders' van Paul Anka klinkt heel wat fraaier als 'geef mij een teken als uw vriendschap liefde wordt' van Paul Severs (what's in a name?), maar de eigen receptieve onbeweeglijkheid tegenover het verliefde initiatief van de tegenpartij is duidelijk een puberfantasme. Van de Woestijne gaat een stap verder: hier is het immobilisme wederzijds. Wellicht omdat

het juist de afstand is die het magnetisme van de begeerlijkheid veroorzaakt en deze Tantalussituatie is te verkiezen boven een fysieke bevrediging die in de ogen van de decadent toch maar onbevredigend zal zijn, een ontgoocheling dus: liever de illusie koesteren dan de desillusie te moeten ondergaan.

In deel IV op p. 24 wordt dit antagonisme sterk verwoord in de eerste regel:

'Gij zijt altijd de Naakte en de Verzaakte' (twee hoofdletters!!)

De begeerlijke wordt duidelijk moedwillig op afstand gehouden; wat van de Woestijne cultiveert is dus precies het magnetisme van het verlangen zelf en niet de kans op een roes, niet de mogelijkheid van de extase – die voor hem op een defaitistische manier een onmogelijkheid is, althans in de erotiek.

Verder staat er:

'mijn leven is tot op den draad gesleten' (het gedicht is geschreven tussen 1914 en '19: de dichter is dus maximum 31 jaar oud – altijd in de veronderstelling dat de ik-figuur overeenstemt met de auteur wat bij een belijdenisdichter als vdeW mag worden aangenomen: reeds Anton van Wilderode heeft in zijn onvolprezen literatuurhandboek 'De Dubbelfluit' erop gewezen dat de poëzie van Karel van de Woestijne behoort tot de 'Erlebnislyrik'.)

Dit parlando zinnetje zegt onomwonden, niets verhullend hoe de ik zich voelt en dat zal ongetwijfeld te maken hebben met een levensgeschiedenis van gezondheidsproblemen al van in zijn eerste jaren als we zijn broer Gustaaf mogen geloven (zie: 'Karel en ik')

In deel V op p. 25 staat nog een relevante regel (volgens mij althans):

'norsch ombonden met het masker van den dood'.

Dit lijkt me een exact zelfportret in slechts enkele woorden – zie de bekende portretten door zijn broer en de buste in het Gentse Zuidpark door Julius de Bruycker (?hier twijfel ik) met de omlaag getrokken mondhoeken en de bijna uitpuilende oogbollen.

'VERZEN AAN ZEE EN IN EEN TUIN' sla ik hier over en ik ga onmiddellijk naar het slotgedicht: 'ODE' (door deze naamgeving krijgt de bundel een kringstructuur van ode naar ode, maar er zit een thematische verschuiving in zoals in de inleidende zinnen is uiteengezet; zo verandert de kring eerder in een spiraal en de symbolische betekenis van een spiraal is een opwaartse beweging wat me zeer zinvol lijkt voor een slot dat duidelijk mystiek kan worden genoemd)

Op p. 37 van de afsluitende ODE staan twee regels die een beetje aan Boon doen denken, aan de eeuwige vretende onvrede of ontevredenheid over het eigen werk. (zie slot van De Kapellekensbaan) Maar Karel van de Woestijne klinkt hier en nochtans in diezelfde jaren 1914-19 positiever:

'zoo heb ik dag aan dag mijn taak gewrocht,
niet 'lijk ik wou, helaas, maar 'lijk ik mocht (...)'

De verklaring voor deze enigszins optimistische noot ligt in de verticale of gotische dimensie: deze ODE is gericht tot God zoals men leest op p. 38:

'Om U, die van dit mistig aangezicht
de tin tot Uw gelijkenis hebt belicht (...)'

Een referentie aan het Bijbelse: God schiep de mens naar zijn beeld en gelijkenis (Genesis).

Treffend en trefzeker zijn de woorden 'mistig' en 'tin': het ene een dood materiaal en het andere een poëtische omschrijving van een gesloten karakter.

Een paar regels verder lezen we dat deze vrome, tot het mystieke geneigde, sensualist zich soms voelt

'gelicht op de krystallen zuilen der (goddelijke) Genade'.

Kristal symboliseert helderheid, in het bijzonder de helderheid van het inzicht, van de verlichting in spirituele zin – wat de boeddhisten 'satori' noemen.

De laatste strofe is mij niet duidelijk: het lijkt me een vermenging van de aardse liefde voor de vrouw (en de 'kroost') en die voor de hemelse God; het eindigt met de wens op p. 39:

'dat (opdat!) ik voor God ontkeeste, o zwengelaren.'

Dit laatste beeld roept herinneringen op aan 'Ego Flos' en andere mystieke of op het transcendente gerichte gedichten van Gezelle, alleen de exacte woordkeuze komt op de niet-katholieke lezer over als bijzonder masochistisch – een trek die Gezelle evenmin vreemd is:

deze ik-figuur stelt zich gelijk met een graankorrel die door de dorsvlegel moet geslagen worden en vermalen door de zwengel tot hij Gods aanschijn waardig is. Dan is de toon in 'Ego Flos' toch kinderlijker opgetogen: Gezelle is in zijn 'betere' (in psychologische zin) momenten even blijmoedig en onschuldig als een kind voor wie de aanwezigheid van een hemelse schepper en vader een evidentie is – van de Woestijne wordt alleszins in deze bundel op een pijnlijker manier getekend door de onwaardigheid van de zonde. En in die zin is hij minder gelovig als Gezelle: hij is minder dan onze priester-dichter in staat om zich over te geven aan de goddelijke genade.

Als afsluiting: de mystieke drang in dit gedicht en wellicht in heel dit bundeltje is in wezen een verlangen naar loutering en verlichting: alleen door boetedoening en (zelf-)bestrafing kan deze gelovige Vrouwengek tot Verlossing komen - geschreven met hoofdletters om zijn voorbeeld na te volgen.

Staf de Wilde, De Haan, 24 augustus 05.

Mijmering bij een eerste zin.

Welke eerste zin? "*Ik word door niemand ten dans gevraagd*"

En, neen dit is geen eerste zin maar de weet ik veel, 387ste of de 3547ste zin, weet ik veel hoeveel binnen in een boek van 346 bladzijden. Deze zin komt dus ergens uit het midden van Malina van Ingeborg Bachmann, het boek dat ik nu toevallig, enfin niet echt toevallig, eigenlijk helemaal niet toevallig aan het lezen ben. Maar we zouden het toch over de eerste zin hebben? Nou goed dan, de eerste zin van Malina luidt:

'Ivan geboren in 1935 in Pécs (vroeger Fünfkirchen), Hongarije.' Eigenlijk wou ik niet over 'een' eerste zin hebben, maar over 'de' eerste zin, alhoewel die eerste zin uit Malina eerlijk gezegd toch wel enige stof tot nadenken en dus becommentariëren geeft. Hoe komt het bijvoorbeeld dat Pécs vroeger Fünfkirchen heette, en wanneer is die naam veranderd en was dat misschien de nog oudere naam van Fünfkirchen? En waarom Fünfkirchen, omdat er vijf kerken stonden, als is dat ook niet zeker want in Zevenkerken staat er maar één, weliswaar met zeven 'binnenkerken'. Maar nee, 'de' eerste zin, en hier begint het al: wat is een eerste zin? Wat is een zin en wanneer is een zin de eerste? Het antwoord kan nogal evident lijken, maar wacht maar (zelfs bij Malina is dat niet zo evident, waarover straks meer). Een eerste zin, dat zijn de eerste woorden in een ... hola, daar moeten we het nog over eens worden: gaan we de eerste zin uit een roman nemen? Een verhaal? Uit een kookboek? Uit een gedicht? Uit een poëziebundel? Of uit een filosofisch werk bijvoorbeeld? Hierover moeten we het eens worden. Laten we een roman of een novelle nemen, fictie dus. Ja maar, waar eindigt non-fictie en begint fictie? Ik had me voorgenomen een eerste zin te kiezen uit een van de laatste romans die ik gelezen heb of eerder nog uit de paar romans die hier al een tijdje voor mij te liggen om in de nabije toekomst gelezen te worden en, neen Malina was daar niet bij, maar de onverwachte tussendoorlezing van haar correspondentie met Paul Celan, heeft mijn prioriteiten dus verlegd, en zo is er altijd wel iets. En kijk, ik heb al

een probleem met die scheiding tussen fictie en non. Op mijn programma staan namelijk de 'Zeven zuilen van wijsheid' van T.E. Lawrence (TEL niet DHL!). Nee, fictie kan je dit proza bezwaarlijk noemen, maar de stijl is zo verhalend (op het eerste gezicht, ik heb tot nu toe slechts gebladerd in die turf) dat je wel zou beginnen twifelen. Maar goed, we zijn streng en bannen die zeven wijsheden. Echte romans dan. De laatste roman die ik las, – al een tijdje geleden, want zo "romantisch" ben ik nu ook weer niet, op tien gelezen boeken zijn er gemiddeld twee à drie romans – was 'De duivenplaag' van Louise Erdrich (ik had er meer van verwacht, maar dat even terzijde). De eerste zin? Nou, weer een probleem, het boek begint namelijk met een soort introductie, maar eigenlijk behoort die inleiding verhaaltechnisch volledig bij het grote verhaal, dus de eerste zin komt daaruit en niet uit het eerste grote deel dat 'Evelina' heet. Deze allereerste zin luidt dan: "Het geweer ketste bij het laatste schot en de baby stond met verschrikkelijke ogen te brullen, de handjes om de rand van het ledikantje geklemd." Nu, dat 'De duivenplaag' de laatste gelezen roman zou zijn, is ook niet helemaal correct, erna heb ik ook nog eens 'Het proces' van Kafka voor de zoveelste (3de, 4de maal?) herlezen, maar in een wat versneld tempo, zonder het daarom in diagonaal te doen. En bij Het proces is zoals u weet althans de eindzin veel beroemder dan de beginzin, wat mij de bedenking deed maken of we niet beter de laatste zin als rubriek genomen hadden. In dit geval zou ik: "Als een hond!" zei hij, het was, alsof de schaamte hem zou overleven." moeten kopiëren, en kijk, hier daagt al meteen een andere moeilijkheid op (die we in alle zinnen dus ook in beginzinnen tegenkomen). Is 'Als een hond!' zoals het daar staat een volwaardige zin, of slechts een onderdeel van de volledige (vol)zin waarvan hij deel uitmaakt?

Bart Madou

Elspenspels

De universele verklaring van...

De kans is groot dat u spontaan aanvult met "de Rechten van de Mens". En ja, ik zal het niet ontkennen, die verklaring was een historisch hoogtepunt in onze "beschaving". Ongetwijfeld zijn heel wat mensen er beter van geworden. Terecht zijn er nog dagelijks helden in de weer om die Rechten te laten gelden waar dat nog niet het geval is.

Maar al zijn die Rechten nog steeds universeler voor mannen dan voor vrouwen, worden ze vaker gerespecteerd in het Noorden dan in het Zuiden en kunnen rijken ze beter afdwingen dan armen, toch denk ik dat er stilaan nood is aan een nieuwe, aanvullende verklaring. Een verklaring die minstens even universeel moet zijn.

Want bij gebrek aan overtuigende autoriteit die er voor zorgt dat die Rechten niet ontsporen, nemen heel wat mensen ze tegenwoordig een beetje al te letterlijk. Het recht op vrije meningsuiting wordt wel eens geïnterpreteerd als schimprecht. Het recht op vrijheid van godsdienst is voor sommigen een excuus om school- en andere reglementen aan de laars te lappen. En het recht op staking dient verkeerde doelen als het in handen komt van kapitalistische manipulators.

Veelal wordt er zo creatief omgesprongen met het begrip recht, dat de lijst zich al lang niet meer beperkt tot de 30 basisrechten van weleer... Denk maar aan het Recht op Roken, het Recht op Belastingontduiking, het Recht op Hardrijden, het Recht op Overmatige Decibels, het Recht op Wapendracht, het Recht op Privileges, ...

Met zijn luttele vijf lettertjes is Recht een machtig wapen geworden, een vrijgeleide voor alles wat een mens in zijn duistere onderbewustzijn maar kan wensen. Semiotologen zouden een boeiende studie kunnen wijden aan de geleidelijke betekenisverschuiving van het woord Recht: van "bescherming tegen onrecht" tot synoniem van "alles mag".

Vandaar mijn dringende oproep aan de politieke en morele gezagsdragers van deze wereld –of wie zich ook geroepen voelt– om over te gaan tot het redigeren, ratificeren en decreteren van een nieuwe verklaring. De Universele Verklaring van de Plichten van de Mens. Zodat voor elk recht een duidelijk kader wordt gecreëerd waarbinnen dat recht mag worden toegepast. Want een plichtenloze maatschappij is niet leefbaar en tot ondergang gedoemd.

En de meest fundamentele plicht... is het vervullen van deze plichten. Dat is niet alleen dringend nodig... het is onze verdomde plicht!!!

Els Vermeir

Hoogste tijd

het veld golft voorbij
de zomer die stilte zeeft
over het land waar de wind
uit alle hoeken en kanten
aren tuimelt en het licht
een aarden schemer weeft
het gewicht van de avond walst
september tot pulp

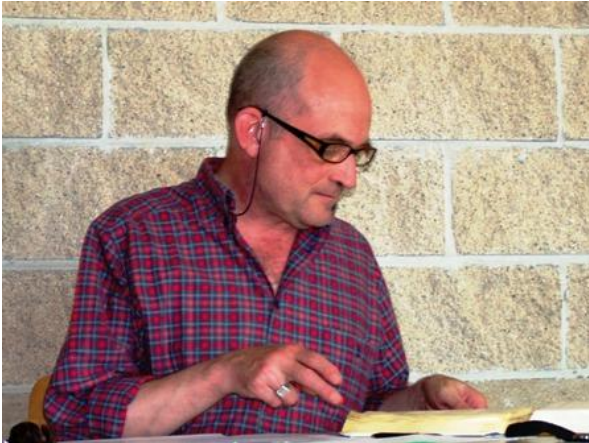
ik parkeer de emmer
een kolfje naar mijn hand..

Hildegarde Lievens

“Beleefd”

Om één uur voor de noen

Bart Vonck over Federico Garcia Lorca

Op de laatste zondag van juni mochten wij genieten van een sterke en soms betoverende uiteenzetting over de Spaanse dichter Federico Garcia Lorca. Het was Bart Vonck, vertaler van het volledige poëtische werk van Lorca, die de

aanwezigen anderhalf uur in de ban wist te houden.

Hij begon met een kanttekening over het vertalen waarbij hij enerzijds stelde dat het oorspronkelijke gedicht een nieuw gedicht moet worden in de doeltaal, maar, minstens even belangrijk, dat hij tegelijkertijd geprobeerd heeft de vreemdheid van Lorca's taal in de doeltaal weer te geven.

Eerder dan een chronologisch doorlopen van leven en werk van de dichter, koos hij onmiddellijk voor het uitdiepen en illustreren van een aantal typische facetten van Lorca's poëzie. Zo wees hij op de vaak subtiele vermenging van traditie en vernieuwing en hoe Lorca Andalusische en persoonlijke symbolen tot een universele betekenis weet te verheffen. Neem bijvoorbeeld de regel *“Ik ben mezelf niet meer, / en mijn huis is niet langer mijn huis”* uit zijn ‘Slaapwandelromance’.

Een openbaring was ook het feit dat Bart Vonck de veelvormigheid in Lorca beklemtoonde. Hij vatte het zo samen: ‘Lorca is een kruispunt van nog onbekende en te exploreren wegen. Alle wegen lopen er ten einde, alle wegen staan open voor een grenzeloze tocht’.

Lorca wist dit maar al te goed van zichzelf. "*Struikelend over mijn iedere dag verschillend gezicht*", zo staat het in 'Na een wandeling' het eerste gedicht uit de cyclus 'Dichter in New-York'. Bart Vonck stelt even de bekendste gezichten voor: de dichter die voorgoed zijn kindertijd verloren is, de homoseksueel die nooit kinderen zal krijgen, de blijde mens die zich evenwel graag somber voordoet, de eeuwige minnaar die achtervolgd wordt door de dood, de zoeker naar oude volkse tradities, enz.

Lorca maakt veel gebruik van de metamorfose, zelfs de verwijzingen naar Ovidius ontbreken niet in zijn poëzie. Verder is Lorca meer een dichter van het verlangen dan van de vervulling. Dit werd prachtig geïllustreerd met het voorlezen, zowel in het Nederlands als in het Spaans van 'Casida van de roos', uit 'Divan van de Tamarit'. Zo luidt de laatste strofe:

*De roos
zocht niet de roos:
roerloos aan de hemel
zocht ze een ander verschiet.*

*La rosa
no buscaba la rosa
Inmóvil por el cielo
buscaba otra cosa*

Opvallend bij Lorca is ook de benadering van verschillende stijlen, die hij eerder subtiel omschrijft dan direct toepast. In de 'Divan van de Tamarit' alludeert hij op de Arabische versvormen, de 'ghazal' en de 'casida'. De bundels 'Gedicht van de Cante jondo' en het 'Zigeunerliedboek' noemt hij retabels, naar de gebeeldhouwde altaarstukken.

Onmiskenbaar in het oeuvre van Lorca is ook het mysterieuze ("*Alleen het mysterieuze laat ons leven, alleen het mysterie*" noteerde hij op een van zijn tekeningen.)

Bart Vonck besloot zijn lezing met het voorlezen, eerst in het Spaans, dan in het Nederlands, van 'De hoornsteek van de dood' ('*La cogida y la muerte*'), het openingsgedicht uit de 'Klaagzang voor Ignacio Sanchez Mejias' ('*Llanto por Ignacio Sánchez Mejías*'), ontegensprekelijk een hoogtepunt in de poëzie van Lorca en tegelijkertijd een indringende meditatie over de dood.

Het obstinate herhalen van de regel "*a las cinco de la tarde*" ("*om vijf uur na de noen*") heeft een zeer doordringend effect en met dit kippenvelmoment werd dit prachtige literair salon afgesloten.

(bma)

Te Beleven

Drie literaire salons over Franz Kafka

Op 3 juni 1924 stierf Franz Kafka aan de gevolgen van longtuberculose en strottenhoofdanker in het sanatorium Kierling, Neuklosterburg, bij Wenen. Hij was nauwelijks 41 jaar.

Als hommage aan deze gigant uit de wereldliteratuur organiseert Het Beleeftde Genot dit najaar maar liefst drie literaire salons.

Op **24 oktober 2010** zal Roland Ranson, onder de titel, *'Ik besta uit literatuur, ik ben niets anders en kan niets anders zijn'* het leven en het werk van deze Praagse, Duitstalige auteur situeren.

Het is vooral de bedoeling de toehoorders een soort van leidraad aan de hand te doen om hun weg te vinden in het toch enigszins duistere en labyrintische werk van Kafka. Naast een leven dat volledig in het teken stond, ja, beheerst werd door de literatuur, wordt zijn werk, *Das Urteil* (Het vonnis), *Die Verwandlung* (De Metamorfose / De Gedaanteverwisseling), *Amerika / Der Verschollene* (Amerika / De Vermiste), *Der Proceß* (Het Proces) en *Das Schloß* (Het Slot) van wat dichterbij bekeken.

Op **14 november 2010** zal Bart Madou het uitgebreid hebben over *'De vrouwen van Kafka'*. Namen als Felice Bauer, Milena Jesenská, Julie Wohryzek en Dora Diamant zullen er de revue passeren. Dat de relaties van Kafka met bovengenoemde vrouwen, op zijn zachtst gezegd, nogal stormachtig verliepen maar ook resulteerden in talrijke, prachtige literaire brieven zal duidelijk worden.

Tenslotte wordt op **5 december 2010** het eerbetoon afgerond met een derde literair salon door Prof. Jacques De Visscher. Hij zal het in zijn lezing hebben over *'De ironie in het werk van Kafka'*. Ook naar deze lezing, over een niet zo vanzelfsprekend onderwerp, wordt het dus reikhalzend uitkijken.

(rra)

Prof. Dirk De Wachter over Borderline

Op 10 oktober as. om 11 uur is prof. Dirk De Wachter te gast in 't Lokaal in Veldegem. Hij zal het hebben over "Borderline".

Iemand met de borderline-persoonlijkheidsstoornis heeft vaak een laag gevoel van eigenwaarde en een sterke neiging tot extreme (voor)oordelen. In relaties met vrienden en/of partner is het vaak alles of niets, vaak eerst alles en daarna plotseling niets.

Het lage gevoel van eigenwaarde leidt soms tot zelfbeschadigend gedrag (bijv. zich-

zelf bewust snijden of branden), maar sommige borderline-patiënten proberen hun onzekerheid te overschreeuwen door provocerend gedrag, waarbij je juist geen onzekerheid zou verwachten.

In zijn eigen bevlogen stijl zal prof. Dirk De Wachter ons wegwijs maken in de problematiek van borderline. Hij behandelt deze stoornis tevens in een breder maatschappelijk kader, hierbij laat hij zich ook inspireren door Michel Houellebecq's roman Elementaire deeltjes.

Het belooft alvast een boeiende uiteenzetting te worden.

(bma)

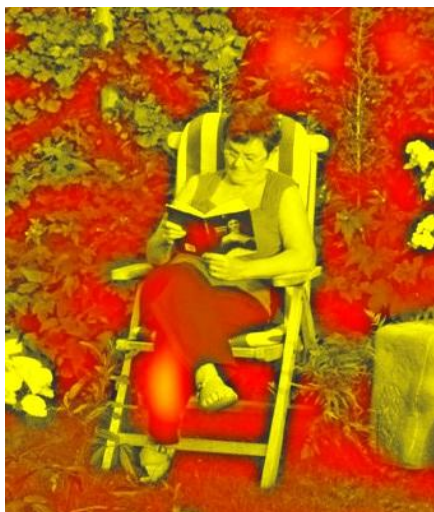
"Horen, zien en schrijven"

"Niet de psychologie, niet de hartstochten of karakters maken een klassieker, maar het alles overstijgende gevoel dat een ontmoeting met het noodlot teweegbrengt."

Cristina Campo

Het favoriete boek

Jacqueline Dobbenie staat in brand voor 'Gloed' van Sándor Márai

Een van de boeken waar ik echt van genoot en dat blijft is "Gloed" van Sándor Márai, meteen een schrijver het ontdekken waard.

Het is een boek over de vriendschap tussen Henrik, een generaal van rijke, adellijke afkomst en Konrád, zijn minder bedeelde vriend. Na 41 jaar kondigt Konrád zijn bezoek aan, zó lang geleden gebeurde iets verschrikkelijks, waardoor de vrienden uit elkaar werden gedreven. Eén avond, één nacht blikken de twee oude mannen terug op hun verleden. Hun

laatste gesprek is er een in meedogenloze openhartigheid over hun passie en vriendschap, waarheid en leugen, schuld en wraak.

Het geheel speelt zich af in een tijd die onherroepelijk voorbij is, in een wereld van prestige, ercodes, hiërarchie. Toen was vriendschap nog een zaak van eer.

p. 78: Voor mijn vader betekende "vriendschap" hetzelfde als eer.

Andere voorbeelden i.v.m. de visie over vriendschap: p 79-81

Het boek bevat een verhaal vol spanning en is goed geconstrueerd en uitgebalanceerd. Maar het is niet alleen een verhaal over passie, afgunst en jaloezie, angst, verdriet en intriges. Het vertelt ook over het bruisen, het relativeren en het stilaan doven van de lust om te leven, wat in de laatste hoofdstukken accuraat samengevat wordt in een monoloog.

Márai schrijft met diepgang, op een poëtische, filosofische en heldere manier over het leven. Wat voorbeelden om dit te illustreren:

Over eigenwaarde en ijdelheid:

Nini. Ze herinnerde de bewoners van het kasteel eraan dat er ook nog iets anders in de wereld was dan egoïsme, passie en ijdelheid. (p. 9)

Er is iets dat zo'n pijn kan doen (...) als door een mens (...) het diepe gevoel van eigenwaarde in ons gekwetst wordt, dat we nodig hebben om mens te kunnen blijven. IJdelheid, zeg je. Ja, ijdelheid...en toch is deze ijdelheid de diepste essentie van het menselijk leven. (p. 139)

Over vriendschap – haat p. 95-100

Je nam nooit geld of geschenken van me aan(...). Wie geen stukjes accepteert, wil waarschijnlijk alles, het geheel. (p. 97)

Vriendschap is een strenge menselijke wet (p. 102)

Over de verzoeking

"Het moet een vreselijk moment zijn wanneer in een mensenleven de verzoeking komt...Het is een moment van buiten jezelf zijn, een moment in de ochtendschemer, waarin de krachten van de onderwereld nog macht hebben op aarde, over de mensenharten, waarin de nacht haar kwaadaardige zucht uitblaast".

Over het relativeren en uitdoven van levenslust:

"We leven niet lang meer, want je bent teruggekomen. En we wisten allebei dat we elkaar nog één keer zouden ontmoeten, en dat het dan afgelopen was."(p. 75)

Over eenzaamheid

"Eenzaamheid is ook nogal curieus...soms als een oerwoud, vol gevaren en verrassingen." (p. 75)

En nog twee laatste fragmenten:

"En het zuiverende vuur van de tijd heeft alle boosheid uit de herinneringen gezogen."(p. 141)

"Aan het eind wordt alles zo eenvoudig – alles wat geweest is en alles wat had kunnen zijn. (...) dat alles wordt minder dan het stof dat de wind meevoert boven een kerkhof."(p. 137)

Ik heb niet alleen van dit boek heel erg genoten maar het stemde me vooral tot nadenken.

Sándor Márai, Gloed, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 156 p.

DE LEESGROEP
Openbare Bibliotheek
Zedelgem

Martin Cruz Smith:
'Gorki Park'

Als laatste boek voor de vakantie stond deze thriller op het programma. 'Gorki Park' is een klassieker in het genre.

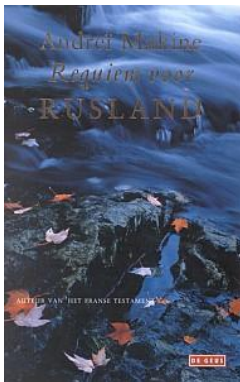
Martin Cruz Smith staat bekend om zijn gedegen research. Hij schetst een goed beeld van het Moskou van 25 jaar geleden.

Misdaadliteratuur was in het Sovjetregime niet meteen het favoriete genre. Moord, corruptie en diefstal waren immers zaken die in de socialistische staat niet bestonden, of althans zorgvuldig uit de statistieken werden gehouden. Er werd bijgevolg ook niet over geschreven. Toen Gorki Park verscheen werd het dan ook onmiddellijk een succes.

Cruz Smith groeide op in Reading, Pennsylvania. Voor Gorki park bezocht hij Moskou, sprak met Russen en las veel Russische kranten. Het boek blijft echter wel Amerikaans aandoen. Toch kon het verhaal ons overtuigen. De geschiedenis van het Sovjetregime houdt ons in zijn greep, in die mate dat we uitkijken naar een boek waarin het hedendaagse Moskou beschreven wordt.

Leesgroep 2010-2011

27 september Andreï Makine, Requiem voor Rusland

De hoofdpersoon, de verteller, is uit Rusland afkomstig, maar verblijft nu in het Westen. Hij vertelt het leven van zijn grootvader, van zijn vader en van zichzelf, alle drie verhalen over ongelofelijke wreedheden, over oorlog, revolutie en de slechtheid en lafheid van de mensen. Door deze persoonlijke verhalen krijgt de lezer een prachtig beeld van het Rusland van na 1900 tot nu: het lijkt het einde van het land (titel), maar toch blijft de verteller hoop houden omdat er altijd mensen zijn die tegen de stroom oproeien. De verteller hoopt met deze verhalen aan zijn vriend zijn geliefde op te kunnen sporen. Een

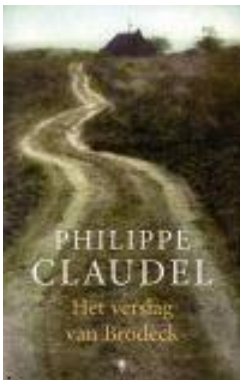
zeer boeiende, ontroerende roman die scherp de politiek van Rusland, maar ook die van het Westen hekelt. Een echte Makine (°1957, doorgebroken met 'Het Franse testament')) ook met de nostalgische natuurbeschrijvingen van het Rusland zoals hij het kende.

22 november Craig Thompson, Een deken van sneeuw

Met zijn debuut 'Goodbye Chunky Rice' won Craig Thompson in Amerika prijzen en nominaties. 'Een deken van sneeuw', zijn tweede boek, is drie jaar in de maak geweest en telt bijna zeshonderd pagina's. De autobiografisch getinte graphic novel speelt zich af op het platteland van Wisconsin, waar zijn broertje en hij worden opgevoed in de geest van de bijbel in een arm gezin. Hij wordt op school gepest en moet in de vakanties op kerkkamp. Op een winterkamp ontmoet hij Raina. Er ontwikkelt zich een relatie. Hij komt bij haar logeren en vol schuld, maar ook met blijdschap deelt hij met haar een deken. Eenmaal terug thuis, en door de afstand dooft de liefde.

17 januari Philippe, Claudel, Het verslag van Brodeck

De hoofdfiguur gaat voor een boodschap naar de herberg. Alle volwassen mannen zijn aanwezig. Ze hebben collectief een buitenstaander vermoord. Om dit in goede banen te leiden vraagt men de hoofdfiguur een feitelijk verhaal te schrijven. Als een detective ondervraagt hij iedereen die contact had met het slachtoffer. Langzamerhand ontvouwen de sociale verhoudingen zich in het dorp, de geschiedenis en de achtergronden van de moord. De hoofdfiguur maakt naast een sociologische reis door tijd en dorp ook een reis naar het eigen ik. Hem wordt een spiegel voorgehouden. Hij noteert dit voor zich zelf. Zijn officiële verhaal is het afvalputje van het dorp. Wat hij noteert, moet worden vergeten.

28 februari: Titel nog te bepalen

4 april : land in zicht: Italië, titel nog te bepalen

16 mei Kathryn Stockett, Een keukenmeidenroman

Dit romandebuut is in Amerika een hit. Vrouwelijke lezers beschrijven hun ervaringen op allerlei websites en weblogs. Het verhaal speelt zich af in het diepe zuiden van de VS toen de zwarte bevolking nog te lijden had onder discriminatie en segregatie. In 1962 waren zwarte vrouwen geliefd als keukenmeid en als "nanny", maar ze hadden geen rechten en konden zomaar worden ontslagen. De kloof tussen blank en zwart wordt pijnlijk voelbaar als de blanke Hilly Walters het plan oppert dat zwarte keukenmeiden van een apart toilet gebruik moeten maken. Dit plan stuit haar vriendin Skeeter tegen de borst. Skeeter, die net is afgestudeerd en schrijfster wil worden, besluit een boek te schrijven waarin zwarte vrouwen anoniem hun aangrijpende levensverhaal kunnen vertellen. Het boek is een aanklacht tegen het blanke racisme en slaat in als een bom. Hilly ontdekt in het boek enkele details die de identiteit van Skeeters vriendinnen aan het licht brengen. Met deze historische "vrouwenroman" laat Kathryn Stockett zien wat vrouwen universeel verbindt in plaats van verdeelt.

Een boek in je eentje lezen is leuk, maar er nadien over van gedachten wisselen met anderen, is nog eens zo leuk.

De bijeenkomsten vinden plaats op maandagavond om 20u in de bibliotheek te Zedelgem.

Je kan inschrijven voor de ganze reeks of per sessie.

De bibliotheek zorgt voor voldoende exemplaren van het boek dat besproken wordt.

Als je graag deelneemt aan de bijeenkomsten kan je je naam opgeven aan de balie of mailen naar els.durnez@zedelgem.be

Els Durnez

In de volgende Toverberg:

- **Wilfried Vandierendonck**
- **Over het lezen**
- **Literatuur op het web: over e-**

De volgende Toverberg verschijnt bij het begin van de winter van 2010

Vzw *Het Beleefde Genot* stelt zich tot doel het culturele en literaire leven te stimuleren door het organiseren van evenementen zoals lezingen, uitstappen, literaire salons, filmvertoningen, tentoonstellingen, wedstrijden enz.

Wij wensen zoveel mogelijk mensen te laten genieten van culturele uitingen van hoog niveau en die niet onmiddellijk voorhanden zijn op lokaal gebied. Daarnaast willen wij impulsen geven om het literaire beleven te bevorderen.

Dienstverlening en tewerkstelling hand in hand

Tewerkstelling op maat van de medewerkers;
Kwaliteitsvolle dienstverlening aan particulieren en maatschappelijke organisaties;
Stimuleren van de buurtontwikkeling;

- **Huishoudelijke hulp**
- **Strijkatelier**
- **Transportafdeling**
- **Retoucheatelier**
- **Klusjesdienst**

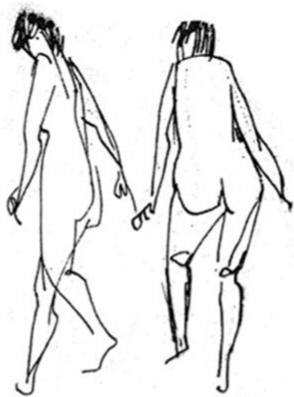
Brugsestraat 280
8210 Zedelgem

www.delinkzedelgem.be

de Link

Ⓢ Ma – Do : 8–18 u. doorlopend
Vr. 8–17 u. doorlopend

Tel. 050 35 38 00

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING